

NÉMETH ISTVÁN PÉTER

Johann Cruyff, katalán szövetségi kapitány térképatlaszába

határod elharapott /nyelvel rúzsozták
ügyetlen mosolyra / Magyarország

(NIP: *Virágnyi világveg.* Bp. Eötvös Könyvek. 1988.
J. C. *térképatlaszába*)

*Alávaló? alávalóbb? / Ki? kinél? Ki dönteti el?
Mubi pusztáján az eltemetett / Mohács kőporondjába temetett
Don sárga iszapjába temetett / Döbling falába élve temetett
Szárszó Abda gödrébe temetett / A Sehol sírba el-nem-temetett
Senkinek nem felel / mert a csont hallgat nem felel*

(Kormos István: *Katalánok*)

1. (*Út, havak emléke*)

*Farkaslaka felé buszon / bagyom szaladni utam búcsuzom
sófejtők havasok kopjafák / határ elkobzott könyv ifjúság
22 év a hágón túl / tablettáimba tömörült hó hull
és nem tudok semmit semmit se már / kapaszkodó fenyők felnőtt rozma-
ringszál*

*csak azt hogy SÉTÁL EGY MADÁR // valabol sétál felszállt a madár
hogy horzsolt zöld mező maradt íze számon
hogy kútba hajított pisztráng merül álmom*

2.

Az országhatárt huszonéves fejjel léptem át először. Nagylaknál. Ez a nyolcvanas évek elején volt már, és Solymos várának romjait láttam meg az autóbusz üléséről az alkonyatban. Varázslatos dagerrotípiá máig számomra az a sártól szep-lős ablaküveg. A várhegy Szigligetre emlékeztetett, csak a falak épebbnek tetszet-tek, mint a Balaton partján. Solymos is vízrenéző vár, csak a Maros fölött, és épp-úgy lerombolódott 1688-ban, mint a szigligeti, amelynek lőporos tornyába villám csapott. Solymos várába nem másztunk föl, de másnap délelőtt, dacolva a vipera-veszéllyel, Déva falaira kapaszkodtunk. Szó szerint toronyiránt mentünk, s csak Dávid Ferenc cellájában fújtam ki magam, eszembe sem jutott, hogy gyerekkorom-ban egy csobánci ostrom alkalmával tériszonyt szereztem. (A Gyulaffy vár kisasszo-nyainak orgonabokrait csiripoltuk meg a hajdanvolt török és labanc ostromlók

hadai helyett. A csobánci születésű Gyulaffy László várkapitány Báthory István generálisa lett, s Szilágycsehin hunyt el.) Kőműves Kelemenné hamvai jól megtapasztalták Déva magos várát, hiszen a szigligeti és a csobánci építménykövekre is alig találunk manapság. (Meg-megsózták pedig a vérükkel is ezt a dunántúli tájat!)

Gyulafehérváron a királysírok előtt némultam el. Holott erekleve-csontnyi sem maradt Hunyadi Jánosból, Hunyadi Lászlóból, Izabella királynéból és János Zsigmondból a szarkofágokban. Bethlen Gábor porát is szélnek eresztették a sírrablók. Kovács István *Vallomás Borbáth Károlynak* című versét a költő fölolvásásában hallottam később Veszprémben. Pista elsírta magát, s bocsánatot kért, hogy a napokban írta a költeményt. Gyulafehérvárra is gondoltam, amikor a következő sorokhoz ért: *Lassan körbejártam, mint késő napóra, / ezer ember álmát, vak szemfedelét, / s szellemük leplébe őket begyolcsoztam – / sírgyalázóiknak kísérteteként.*

Nagyszeben mozija az új Bud Spencer-filmet hirdette színes plakátjain. Az itteni szászokról azt olvastam, hogy azoknak a gyerekeknek a leszármazottai, akiket a furulyás ember hozott magával Hamelnből. Alagutakon át jöttek a patkányokkal teli csatornák városából, s felnőve Szebenben házak építésébe fogtak. Képeket keresek a XXI. századi városról, s elámulok, mennyire megújult, megszépült a patinás erődtelepülés az EU-s pénzek segítségével. Segesváron Jékely verse lehetett csak a kalauzom: *Soba nem ismertem forróbb ölelkezést / Mint amilyen ez az együtt-temetkezés / Dicső honfiakkal akik a házáért / Vérük ontották a világszabadságért / Nem nem sír nyoszolya ez a bekatomba / Debogy vágyom innét bolmi Pantheonba / Érckoporsó sírbolt unalom árvaság / A zsarnoknak bagyom malmozzék a basán*

Jelképesnek érzem azóta is Jékely Zoltán és Takáts Gyula barátságát, hiszen Erdély és a Dunántúl talál egymásra valahányszor kézfogásukat idézem vagy verseiket teszem egymás mellé. Az ottani hegyi patakok és az itteni, szintén tiszta és gyorsfolyású karsztvizek pizstrángjai hasonlóan szivárványlanak. Bögöz református templomának freskóiról Szent László cselekedetei elevenedtek meg minden mozgóképnél hitelesebben. (Hasonlóan gyönyörű templombelső 2007-ben látok majd Somorján, Szlovákiában.)

Szent László pénzeit a kirándulás végén Csucsán kereste szemem. Az eső is eleredt, vonatkerekek kattogása hallatszott föl a kastélyig, mint valaha Ady fülébe.

Aradon a kivégzettek emlékművénél, miképpen Farkaslakán Tamási Áron sírja előtt, némán álltunk. A városszéli camping még zárva volt, de Húsvét jött, s a cigánygyerekek már rövidnadrágban s ujjongva kergették a focilabdát a közelünkben. Nehéz lett a szívem, mint a két Szervátiusz Jenő-faragta kő Farkaslakán és Pápán együttvéve. Milyen jó, hogy elhangzott egy szlengizű mondat a Békás-szorosban, amit valahányszor az ott látott képekkel, ha felidézek, derút old a disszonanciákba: – *Na, Pistí, nem semmi volt a Teremtés, mi?* (Galambos Csabié volt a legköltőibb kérdés.)

3.

Életemben kétszer jártam Munkács közelében, autóbusszal mentem és jöttem el mellette 1986 áprilisában, közvetlen az ortodoxvallás szerinti Gyümölcs-

oltó Boldogasszony előtti és utáni napokon. Lvovba (azaz Lvivbe, Lwoowba, Lembergbe, Ilyvóba etc.) kirándultunk a füredi gimnáziummal.

Munkács városának környékén virágba borultak a mandulafák. Nem voltak valami termetesek, lehet, hogy már egyszer elfűrészelt tövükről hajtottak újra. Füred és Arács között biciklimről láttam testvéreiket naponta, akiket megsimogattam a szememmel, s Jeles András szavaival majd' hogy meg nem szólítottam: „*Édeseim, tán összeesküdtetek, hogy így egyszerre kivirágoztatok?*”

Munkácson nem volt senki ismerősöm. Csak annyit tudtam a városról, amit egy fiatal tanárnak illik, hogy Zrínyi Ilona volt a vár védője a gyermekeivel, hogy Kazinczy is raboskodott ott, hogy középiskolájában tanított magyar irodalmat a somogyországi ifjú Takáts Gyula, s hogy tanáromnak, Kamarás Istvánnak a szülőhelye. Nem tudtam azonban a kijelölt útszakaszon, hogy beljebb, a városka egyik házában egy Reviczky Krisztina nevű lányka gyermekeskedik, aki jó egy esztendő múlva majd költőpalánta-társam lesz Veszprém megyében, csak még be kell kukkantani a kalapos szalonokba édesapjához, ki kell néznie a Latorca partjára, beérett-e már az egres, amit tájanként máshogy és máshogy neveznek. (Piszke, Krisztus-szóló etc.)

Ott és akkor a buszon utazva a lassan leszálló est előtt mindnyájunk képzeletében egy másik földrajzi név gyújtott világot: a Vereckei szoros. Számomra Ady Endre borgőzös verssorainál nagyobb igazság nem is létezhetett, hiszen magyarságomról tudtam, hogy az legfeljebb csak egy távolabbi ágon jöhetett Verecke híres útján, a másik, a közelebbi felmenő, inkább Dévény felől érkezett. (Nagyapám nagyapja, Németh Elek, Győrszentivánon született 1833. december 6-án, s fölcseperedvén már onnan, a Kisalföldről rukkolt be huszárok közé, s jött le a Balaton-felvidékig. Nem ment tovább a sereggel, mivel egy lányos háznál maradt, hogy egész életét Lájer Rozinak, a szőlőnek és gyümölcsfáknak szentelje. 16 évesek voltak, szépapám két nappal volt idősebb szépanyámnál.) Ady *Új versek*-béli híres beköszönő versének igazat adtam tehát, mivel igenis lehet egyszerre Keletről és Nyugatról is érkezni, nem képzavar az sehogy sem. Szegény tanítványaimat ilyen s hasonló levezetésekkel untattam. Szerencsére, nem ronthattam el kedvüket egészen, mert rázendítettek a korabeli slágerre: *Szállj csak, szállj csak szabadon! / Szállj csak végtelen utadon! / Minden perced jutalom / a láncok nélküli napokon.* Hajnali négykor indultunk, s elhagyva a Balatont, el Budapestet, el már Krúdy nyírségi tájait is, Kárpátalján valami igen különös érzésem támadt. Mintha megint a Balaton környékén járnék, holott Lemberg felé cirill betűs településeken szaladt át a busz velünk. A monarchiabéli városnevet használom, mivel így emlegette nagyapám, az 1894-es születésű Németh Péter, aki az I. világháborúból küldött onnan haza, Káptalantótiba, képeslapot. Visszafelé, amikor még több száz kilométer volt előttünk, újra elfogott, talpamtól a fejem búbjáig elöntött az ismerős és jó kedv hulláma. Magyarország még sehol, s én átélhetem ki tudja hanyadik honfoglalásként a hazatalálás, a hazára találás élményét. Zsebemben az ungvári unyivermágban vásált szemzőkéssel léptem át a határt... Aztán évekig nem tulajdonítottam jelentőséget ennek a nem tudom honnan jött kellemes bizsergésnek, ami bizonyosan valahonnan igen mélyről, csak a lélek legmélyére kódozott, egészen ritkán érintett rétegből szabadult föl. Tanítottam a *Góg és Magóg*

fia vagyok én-t tovább. Vártam a VB-meccset, vajon játszik-e Jaremcsuk ellenünk Mexikóban? Aztán egyszer csak kezembe került az ezerkilencszázkilencvenes évek elején Szepesi Attila önéletrajzi vallomása. Ugyanis Ungvár és Beregszász a bölcsőhelye, s ő onnan jött a Balatonhoz. A következőket írta szülőföldjéről és szülőföldemről:

A kárpátalji táj a XX. században többször is gazdát cserélt. Születésem idején újra Magyarország északkeleti végvidéke... A mocsaras síkból kiemelkedő vulkáni kúpokon szőlőkultúra virágzott. A klíma – bár a táj távol esik a déli tengertől – a mediterránra emlékeztet, annak legalábbis távoli visszfénye. Vanak a mai Magyarország területén is ilyen mediterrán szigetek, ahol a talaj jellegében, a napsugár és a levegő ízében a Földközi-tenger távoli hatása fölerősödik: Badacsony és környéke...

4.

Az első szlovákiai magyar települések, amelyekkel találkoztam, benne szerepeltek Ottlik Géza híres regényében, az *Iskola a batáronban*. Medvénél léptem be a hajdani Csehszlovákia területére, és a szeredi campingben álltam a rohanó Vág partján. (Medve Gábor és Szeredy Dani is arra tanítanak, távol minden tanaras gesztustól és okoskodástól, hogy érdemes a jót választani, s hogy ez a bizonyos jó nem elvont fogalom, hanem még anyaga, állaga, illata is van, s nagyon ostobának vagy ördöginek kell lenni annak, aki nem ismeri föl, vagy azt állítja, hogy elrejlik előle.)

Dunaszerdahelyen 1984 nyarán már tudtam, hogy a helyi csapatot magyarul bíztatják szurkolói, s a neve mozaikszó, de rövid hangsorának még egy jelentése is van: DAC... Ha úgy tetszik: értelme. (Láttam Nagyszombatban az örök rivális Spartak Trnava hirdetőtábláját, piros és fekete PUMA-szerelésben játszottak, mint a Siófok. Drukkereik kemény magja szlovák ajkú fiatal, rigmusait ők sem a városukban egyetemet alapító Pázmány Péter retorikájából merítették, bár a derék jezsuitánknak is volt egy-két szava prédikátor ellenfeleihez.) Szerdahelyen lakott Németh Babi, aki – többek közt – gyönyörű Weöres-kötetet illusztrált a kilencvenes években. Tapolcai földim, aki születésem körül halt meg, Csörgéy Titusz ornitológus (Hermann Ottó munkatársa) volt e városkában kisdíák. Mirindát ittam (édeskés, de inkább fanyar íze volt, ez jólesett), s a szlovák sportlapokban a francia-spanyol EB-döntő képeit nézegettem. Édesapám gépe ekkor már leszállt Párizsban. (Egy nyári kurzuson vehetett részt mint középiskolai francia szakos tanár. Csöndesen megnézte a trianoni palotákat.) Pozsonyban az írószerboltok tetszettek. Könyvtár szakosként eszembe jutott, hogy Casanova is járt ezeken az utcákon, mielőtt elnyelte a Dux-i bibliotéka.

A Vág partján egy campingben nagyon megverték részeg szlovák fiatalok a barátomat. Ketten mentek rá, énám is annyian. Futottam a portára segítséget kérni. Én voltam a gyávább, vagy a túlerő? A mai napig sem tudom. Oláh Gyuszi – van ilyen szereplő az *Aranysárkányban* is – teli lett kék foltokkal az ütlegektől. Semmi előjele nem volt, hogy szlovák felebarátainknak ez fogja jelenteni a

totális szórakozást. A Vág örült közönnyel futott tőlünk a Duna felé, ahogy Cholnoky írja, mint egy tébolydába, hogy elnyugodjon.

Amikor már harmadszorra mentem Pozsonyba, csak 2007 kora őszén értem ki Dévény várához, amelyet egyik igazodási pontomként jó előre bejelöltek a költők iskolai atlaszomba: Balassi, Divinyi Mehmed és Ady Endre. Nem törtem be persze az irodalomba semmilyen falaknál, mert ők (és utódaik: Kormos Istvánék) úgylis betessékeltek. De így volt rendjén a valóságban, hogy Verecke híres útja után megálljak egy szeptemberi délután Dévénynél is.

Pozsonyból Dévénybe tartva az autóbuszson arra gondolok, hogy a szülőföldem leírására vállalkozó tudós, Rómer Flóris is itt tette meg a Bakonyig vivő út első kilométereit: *„Pozsonynál a birodalom egyik legbosszabb alagútját elhagyván, átrobognak a gyönyörű Malomvölgy tekintélyes mélysége felett emelkedő művészi köhídon... Végre kibújnak a festői kilátás miatt a pozsonyiaktól oly gyakran látogatott dévényi Kogelcsúcs alatt elnyúló homokhegy ábrándos sziklaalakoktól tarkított sárgás falai...”* Győr, Pápa, Mór, Palota, Zirc, Bakonybél, Pápa, Ajka-Rendek – húzom végig az ujjam a térképen Flóris uram útját követve képzeletemmel, míg csak haza nem érek.

Fürdőztem Komárom itteni partján, ahol Csokonai hajdanán, de vacsoráltam a túlsón úgyszintén, ahol Jókai született. Próbáltam a dunai híd közepénél mobiltelefonnal lefényképezni a naplementét. Nem sikerült, de látom magam előtt digitális segítség nélkül is.

1990-ben Galántán, Kodály városában, magyarországi és Csalló-közi kórusokat hallgattam, s láttam, hogy az utcák telis tele vannak plakátokkal, amelyek *Bikini*-koncertre hívo gattak.

5.

A szabadkai televíziós adótorony irányába gyakorta elnéztem, amikor kiskatonaként Kunbaján dolgoztam, szőlőtáblákat karóztunk. (Parancsba kaptuk, hogy hány centiméter magasan kell a földből kiállniuk az akácrönköknek, s a szerint kellett mélyre vagy még mélyebbre ásni a két s három méter közötti – nagy – rönköket. Volt, hogy ásómat és karómat is hónaljig elnyelte már az általam kiásott gödör, ami még mindig sekélynek bizonyult a már majdnembácskai földben. Kínomban rágyújtottam egy-egy cigarettára, ahol a határ húzódott, s az őrtoronyból leintegetett a szintén kiskatona határőr, hogy ne idegesítsem, ott fenn, hiszen géppisztolya nem csak kellék. Még 1978-ban történt mindez. Még megvolt a nagy jugoszláv futballbajnokság: Spartak Subotica, Vojvodina... A belgrádi Partizan és a Crvena Zvezda. (Kölyökkoromban Dragan Dzsajics játékát Bene Ferencéhez hasonlítottuk édesapámmal.) Megvolt még ugyanabban a ligában a horvát Dinamo Zagreb és a Hajduk Split. S a többi csapat, amelyben mindig játszottak magyar származású játékosok: Eszék, Varasd, Lendvai Nafta, vagy az NK Rijeka (a hajdani US Fiumare), ahol gyönyörű a sziklafalú stadion, háttérben a tengerrel, s ahol a szurkolók még az olasz B-ligára emlékeztető transzparenszeket is kigöngyölnek. (Az Eszék csapatában 1997-től játszott egy Josip BALATINAC nevű labdarúgó. Mondanom sem kell, tehetsége és beszélő neve révén ő lett az egyik kedvencem.)

1989-ben a szegedi campingben néztem tanárként – osztálykirándulás alkalmából – a Honvéd Vojvodina meccset. (Puskás csapata jutott tovább.) Aztán Szegeden történt az is hogy a győztes Crvena Zvezda (Red Star) bérleti díj helyett elkészítette a SZEOL-stadion betonkaréjait. A szegedi sportbarátok úgy akartak kedveskedni a belgrádi szurkolóknak az FC Portadown elleni mérkőzés előtt, hogy szerb nyelvű újságot nyomtattak részükre, s ingyen kiosztották közöttük. A drukkerok a fejük fölé emelve, olvasatlanul, gyűjtötták meg a sajtóterméket.

(A balatonfüredi gimnázium tanári szobájában Kemény Géza bácsi idézte fülembé saját versét, amit a Magyarország – Románia (1 – 0) mérkőzés után írt:

„Ibless meg / bunyt látó, / földbeli / bölcs zseni, / félszemű / Kölcseny, / félpályás / hazámnak / épeszű / buzdítást / költeni!” (Csoóri Sándor esszéjében olvastam, hogy egy határőr-bázison román társai egy magyar kiskatonát azért lőttek agyon, mivel nem tudta titkolni a gólörömet ezen az 1981-ben rendezett VB-selejtező közvetítésekor. Diákkori szerelmem kezét engedtem el én abban a pillanatban, hogy végre megölelhessem ott, a Népstadionban május 13-án.)

1990 őszén láttam meg aztán a városkát, amikor Papp Árpád és Móser Zoli társaságában áthajtottunk gépkocsival a fő terén is.

Görögországba tartottunk zeneművészekkel a győri ütősökkel, dobszerelésük egy furgon tetején.

A 26 fokos tenger s a kánikulai, 30 fokos lég várt a Korinthoszi öbölnél.

A városháza, a színház (amelynek éppen úgy hat oszlopa van, mint a füredi kőszínháznak volt a reformkorban. Kosztolányi hősei vonultak el szemem előtt Pacsirta, Novák tanár úr és Hilda lánya, a mulatozó Párducok csütörtök éjszakai részeg kompániája, az innen messzire vágyódó Ijjas Miklós, sápadt kamaszok, akik között Brenner Jóska a hangadó...

A novella is eszembe jutott. Zolinak és Árpádnak mondtam is a főhős nevét:

Ő az *Égi jogász*: Kaszás-Kis János napszámos. A román katonától kapott pofon után lett költő, aki ki tudja mondani a kimondhatatlant, hogy megtörtént a baj.

Ranódy László filmjében Baja főtere szolgált Szabadka főterével. Igen, hasonlítanak a monarchiabeli vidéki városok egymáshoz ugyancsak!

Zombor körül mezítlásos cigánygyerekek. Kusturica ríkató-nevettető filmjének szegény hősei. Belgrádban a Partizan-stadion mellett haladtunk el.

Szó szerint: egy futballmérkőzésen tör majd ki a horvát-szerb háború...

Dinamo Zagreb – Crvena Zvezda... a drukkerok kezében megjelent a vállról indítható rakéta. (Addig mindig megnevettek a következő sztori. Történt, hogy egyik nyugat-európai kupameccsére elkísérték a Partizánt a drukkerai, s az ottani állatkertben megtámadták a tapírt...)

Már nem élt Danilo Kiš, aki kisgyermekként magyar iskolába járt, s fürdött a Kerka vizében, s remekművében megírta, hogyan hallani még most is a pannoni tenger morajlását a Göcsejben...

A bosnyák futballpályákon készült sajtófotókon, nem látomás, temetnek. Sorakoznak a sírok. Éppolyan szabályosan, mintha fiatalok vonulnának föl csak egy élőképhez, a halotti piramisokhoz hasonló, magukból épített gúlaalakzat-hoz.

6.

Édesanyám apai ágán a Muravidékről származó ősökkel büszkélkedhet. A hajdanvolt Lendvai járáshoz tartozott Hosszúfalu, most is élnek ott közeli rokonaim. A távolabbi atyafiak és néném közül Rózsika Csáktornyan lakik. (Szomorú dolgokat éltek át, legalább olyan jóvátehetetleneket, mint amilyenek a világháború alatt Újvidéken is történtek. A várfalakra nem csupán a XVI. században kenődött a magyarok vére.) Édesapám bátyja a csáktornyai tanítóképző hallgatója volt, s nyaranta Gétyén nagymamám mindig vendégül látott horvát ajkú fiatalka játszótársakat, hogy a család a horvát szót is megértse.

Nagyapám a 9-10 esztendőös parasztyerekeknek (köztük édesapámnak is) a következő tankönyvi fejezetet tanította a harmincas években:

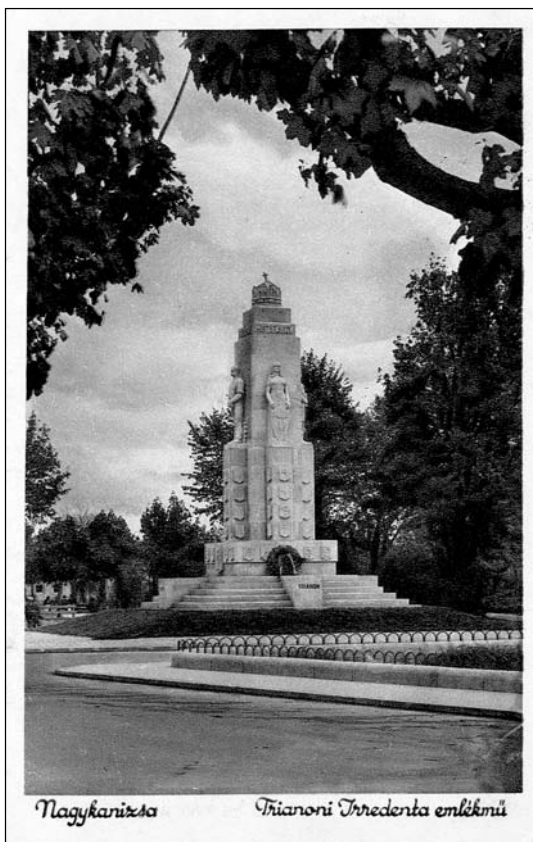
A csáktornyai járás a jugoszlávok által teljesen meg van szállva, székhelye: Csáktornya – magyar és horvátajku lakosokkal. Hajdan a bíres Zrínyi-család birtoka volt, vára még most is látható. A járás keleti része sík, nagy árterületekkel nyugati felén az Alpok nyúlványai borítják s alkotják a Mura-közi hegyeket, melyeknek lejtőin jó bor terem. Északi batára a Mura, déli batára a Dráva. A Mura és Dráva közti félszigetet Muraköznek nevezzük. (Zalavármegye földrajza. Az elemi iskolai III. osztály számára. Írta: Hortobágyi Agost kir. Tanfelügyelő, Zalaegerszeg. 1923.)

Csáktornyan és Varasdon az 1989-es nyár azon hetében jártam, amikor utóbbi város – rendezőként – az európai ifjúsági atlétikai bajnokságot várta (JUPEA). Az épületek gyors nyári csinosításába kezdtek, a terek, a sétaköves utak már készen voltak. Megdöbbenve láttam, hogy a régi freskós falakra egyszerűen rámeszeltek, s valami kórházi tisztaságot éreztem a templomokban így, semmiképpen sem áhítatot. Csáktornyan a várat zárva találtam, átalakítás előtt lehetett, mert ablakai bezúzva, udvarán cserépkályha-törmelék és sitt meg sitt. A városka közepén (2010 nyarán lesz 150 éves a Nagykanizsa és Csáktornya közötti vasútvonal) a Zrínyi teret csodálatosnak láttam. A költő és hadvezér 8 méteres emlékoszlopának tetején lant és kard. Aljában gyönyörű Zrínyi-mellkép és családi címer. (Szász Gyula és Ároky Aladár alkotása). S mindent befutott a borostyán. Varasd felé, még a Dráva-hídon innen, édesapám Trabantjából (amit Oláh Gyuszi vezetett) néztem az erdőket, merre lehetett a zrínyifalvi tisztás, ahol egy vadkan vagy egy fölbérelt gyilkos végzett a költővel. Ez is olyan eset, amelyiket egy égi jogász megoldhat egyszer, más aligha. Jó volt megállni a Mura partján visszafelé, Illyés verssorára gondolni, hogy végül „seregtelen vezér” látott e hömpölygő habokra, de költő, nagyon nagy költő is.

7.

Mindenszentek előtt voltam az Órvidéken kirándulni Tarmann Renátával, Rádóczi Katalin s osztálytársaikkal 1992-ben. Sétáltunk Kismarton utcáin, s nem értettük, miért volt olyan sok rendőr az Esterházy-kastély körül? Másnap a televízióból tudtam meg (ORF, MTV), hogy a helyi zsidótemető sírköveit dön-

tötték le garázdák. Amúgy már karácsonyra gondoltam, s azt magyaráztam a tanítványaimnak, hogy figyeljék meg a magyar és az osztrák madonnák közti különbségeket, mert ellenkező irányban van karjukon a Gyermeke. Tanaras fontoskodásnak tűnhetett, de nem bánom ma sem. Hiszen mókások szaladtak át az úton a futballpálya közelében, s nekem eszembe jutottak régi mesefilmek a gráci tévéből, de még pompás gólok is a nyolcvanas évekből és a közelmúltból. Az Eisenstadt-i csapatból a kopaszodó Christian Keglevits, a Rapid Wient is megjárt vén csatár (fiatalabb nálam egy évvel :-), akinek megmozdulásai, villanásai a pályán Nyilasihoz és Töröcsikhez voltak élményszámba menően hasonlóak. Kismartonban és Fertődön kereskedelmi rádióadókból harsogó dallamok sem tudták elfeledtetni velem, hogy mégiscsak Haydn zenélt erre felé, vagy éppen ő vezényelte műveit az évszakokról és a *Teremtés*ről. Amikor Bécsben tapsviharba tört ki a közönség, ő szelíden a kupola felé mutatott föl, hogy kié is az egyedüli dicsőség. Baumberg Gabrielláék s Kisfaludy Sándor (aki szintén a holdvilágot hordta kalap gyanánt, akár Keglevits) mindennek – látványnak, harmóniáknak és beálló csöndnek – szem- és fültanúi voltak.

*Nagy-Magyarország emlékmű, Nagykanizsa, 1934. Hübner Tibor alkotása.
(Tbúry György Múzeum Történeti dokumentációs tára, Nagykanizsa)*